

Modernistička Kristologija.¹

Napisao Dr. Josip Marić.

II.

Božanstvo Isusovo.

Ti si Krist, Sin Boga živoga. Mt., 16, 16.

Počivaj u slavi svojoj, uzvišeni Začetniče! Djelo je tvoje dovršeno, božanstvo utvrđeno... S nekoliko sati boli... polučio si najsavršeniju besmrtnost... Ti ćeš biti znakom, oko kojega će se započeti veoma žestok boj... Tisućput većma ljubljen nego li za boravka na ovoj zemlji, postat ćeš ugaonim kamenom čovječanstva... Prognati tvoje ime s ovoga svijeta značilo bi uzdrmati njegovim temeljima. Između tebe i Boga ne će više biti razlike. Savršeni pobjedniče smrti, zaposjedni kraljevstvo svoje, kamo će te „vijekovi-obožavatelji“ slijediti kraljevskom cestom, koju si ti označio.“²

Lijepo su to riječi same po sebi; no čujemo li ih iz ustiju Renanovih, tada nam se nužno pričinjaju gorkom ironijom. Renan je oslovio ovim riječima Isusa, nakon što je ustvrdio, da je Isus čovjek neisporediv, kome je čovječanstvo dalo naziv „Sina Božjega.“ Ove nam riječi nužno dozivlju u pamet onaj prizor, što ga pripovijeda sv. Luka. Nečisti duh govori tu Isusu: „Prođi se, što mi imamo s tobom, Isuse Nazarenski? jesi li došao, da nas upropastiš? znam te, tko si, Svetac Božji.“³

¹ Isp. Bog. Smotra. God. I. Broj 1. str. 5—33. Ovaj drugi dio studije imao je izaći još prošle godine u 2. broju „Bog. Smotre.“ Kako su se za novu „Smotru“ javili bili drugi novi suradnici — vrlo rado sam im ustupio mjesto.

² Vie de Jésus, ch. 25.

³ Lk. 4, 34.

Gotovo jednako kao i Renan i njemu slični govore Isusu moderniste, koji hoće da budu „pravi promicatelji kraljevstva Kristova na zemlji i najodaniji sinovi Crkve.“¹

Sv. Matej² nam pripovijeda, kako je Isus došavši u okolinu Cezareje Filipove zapitao svoje učenike, što drže ljudi o njemu — Sinu čovječjemu. Na to oni rekoše, da jedni drže e je Ivan Krstitelj, drugi Ilija, treći Jeremija ili jedan od prorokâ. Tada im reče Isus: „A što velite vi — tko sam ja?“ Petar na to odgovori: „Ti si Krist, Sin Boga živoga.“ Različna su dakle mnijenja vladala o Isusu. Petar i njegovi drže Isusa onim, što on u istinu jest — Sinom Boga živoga — pravi Bog. Povijest nam Kristologije pokazuje, kako se ovaj prizor u biti svojoj često opetovao. Dosta je da se sjetimo kristoloških borba tamo do V. vijeka, pa onda od konca druge polovice XVIII. vijeka do najnovijega doba. Učenjaci najnovijega doba — kako sam to već u prvom dijelu spomenuo — kao da drže, e je danas u XX. vijeku napokon došlo vrijeme, da znanost već jednom učini svoj posljedni — davno naumljeni — korak te zametne svaki trag Isusu Kristu, Bogu-čovjeku i otkupitelju čovječanstva.

Dogmat je božanstva Isusova jedna od fundamentalnih dogmâ katoličke Crkve. Svatko lako uviđa posljedice, koje bi slijedile, uzdrma li se taj dogmat. To dobro znadu i protivnici i zato prije svega na ovu istinu jurišaju i nastoje, da je tobože znanstvenim putem unište. Na tu se nezahvalnu rabotu dadoše i moderniste. Za svih tih borba Crkva neustrašivo ostaje na svom stanovištu, te sa sv. Petrom ispovijeda: „Ti si Krist, Sin Boga živoga.“ Crkva ostaje vazda pobjednicom iza svakoga pa ma kako žestokoga boja. Razlog je tomu, što protivnicima nije nikada pošlo za rukom dokazati, da Isus Krist katoličke Crkve — Krist Bog — nije historički Isus Krist. U tome nijesu sretniji ni moderniste, koji su nikli u krilu katoličke Crkve i koji nastoje da nam „znanstvenim aparatom kritike i egzegeze XX. vijeka“ pokažu pravoga historičkoga Krista, te na tom temelju izvedu, kako Krist vjere, Krist katoličke Crkve nije historički Krist. Moderniste — velim — nijesu sretniji od ostalih protivnika u svom prik-

¹ Lebreton: „L' Encyclique et la Théologie Moderniste, Paris 1908. 53.—54.

² Mt., 16, 13—17.

zivanju historičkoga Krista, jer se sav njihov tobožnji „znanstveni aparat kritike i egzezeze XX. vijeka“ sastoji zapravo u apriorističkim predrasudama, s kojima oni prosuđuju evandeoska svjedočanstva. Te apriorističke predrasude su načela agnosticizma, imanentizma i evolucijonizma, na koja su se stavili.

* * *

Spomenuo sam u prvom dijelu ove studije, da imadem na umu pretresti u našoj „Bog. Smotri“ razna pitanja „katoličke Kristologije“ — napose Isusovo mesijansko dostojanstvo i božanstvo.

Ujedno sam istaknuo, da će biti dobro upoznati se iznajprije s najnovijim neprijateljima „katoličke Kristologije“ i za to sam odmah u prvom broju prikazao modernističko eshatološko shvaćanje Isusove mesijanske svijesti te njenoga razvitka — kako ga je razvio glavni predstavnik „modernističke Kristologije“, Alfr. Loisy. Sada je na redu da izložim, što moderniste — na čelu im Loisy — drže o božanstvu Isusovu.

* * *

Je li Isus Krist pravi naravni Sin Božji, dakle pravi Bog? Katolička Crkva vjeruje i uči, da jest. Ovoj vjeri je osnov poglavito u objavi, kojoj je glavnim autorom sam Isus Krist. Prema tomu je dogmatu katoličke Crkve o božanstvu Isusovu poglavito osnovom svjedočanstvo, što nam ga je dao sam Isus Krist o sebi i što nam ga historički evanđeoski dokumenti zasnjeđuju. Prije nego li prikažem Loisy-ovo modernističko stanovište prema božanstvu Isusovu, rado bih prikazao u najglavnijim crtama Isusa Krista katoličke Crkve — kako nam ga izlažu evanđelja, ako ih bez predrasuda posmatramo. Ograničit ću se na sinoptička evanđelja, pošto moderniste uopće četvrto evanđelje a limine zabacuju kao nehistoričko.¹ Učinit ću to — kako spomenuh — u naj-

¹ Vidi o tom: Lepin: „Jésus Messie et Fils de Dieu d'après les Évangiles synoptiques“. Paris 1910; Seitz: „Das Evangelium und Gottessohn“ Freiburg i. B. 1908; Braig: „Jesus Christus“ Freiburg i. B. 1908. Zeitschrift für kath. Theologie, 1909. 248—272; Cellini: „Il valore del titolo „Figlio di Dio““. Roma 1907; Palmieri: „Se e come i Sinottici ci danno Gesù Cristo per Dio“. 1903; Sinibaldi: „Il dogma della divinità di N. S. Gesù Cristo e la moderna esegesi biblica“, Roma 1907.

glavnijim crtama te navesti najglavnija mjesta iz evanđelja, koja posvjedočuju božanstvo Isusovo — a to zato, jer kanim kasnije, kad budem raspredao o „katoličkoj Kristologiji, iznijeti dokaze iz evanđeljâ egzegetski i kritički potanje obragjene.

Ogledajmo dakle u najglavnijim crtama sliku Isusovu, kako nam je prikazuju sinoptička evanđelja, ako ih bez ikakvih predrasuda proučavamo — i mi ćemo vidjeti, da je Isus na temelju tih evanđeoskih svjedočanstva pravi dionik božanske naravi — pravi Bog.

Božanstvo Isusovo svjedoče nam mnoga mjesta, u kojima on govori o svom dostojanstvu, o svojim povlasticama i svojoj moći. Isus tvrdi u svoj svojoj poniznosti, da nadvisuje sve stvorenje. On je viši od Jone, Salamona, Davida, Mojsija i Ilije. On nadvisuje i istoga Ivana Krstitelja. Isus se posmatra višim i od istih angjela. „Poslat će Sin čovječji“, veli on — „angjele svoje i sabrat će iz kraljevstva njegova sve sablazni i one, koji čine bezakonje.“¹ Isus traži, što nijedan čovjek ne može zahtijevati, da naime svi u nj vjeruju, njemu se pokore, njega ljube, te mu budu odani, makar ih to i života stajalo; za nagradu dobit će vječni život. Tko Isusa prizna pred ljudima, priznati će i Isus njega pred Ocem svojim nebeskim, a tko se Isusa odreče pred ljudima, odreći će se i Isus njega pred Ocem nebeskim.² Tko uopće oca ili majku, sina ili kćer, većma ljubi, nije njega dostojan.³ „Blago vama“ — veli Isus — „ako vas budu psovali i progonili mene radi... veselite se i radujte, jer je velika plaća vaša na nebesima.“⁴ Isus nastupa kao najviši i neograničeni zakonodavac, kadno u svoje ime izjašnjuje, precizira i usavršuje zakone. „Čuli ste“, veli Isus, „kako je kazano starima: Ne ubij, a tko ubije, bit će kriv sudu. A ja vam kažem, da će svaki, koji se srdi na brata svojega, biti kriv sudu.“ „Čuli ste“, veli on, „da je kazano starima: ne čini preljube. A ja vam kažem i t. d.“⁵ A kad su farizeji mrmljali proti njegovih učenika, jer da oskvrnjuju subotu, reče im Isus: „Sin je čovječji gospodar i nad subotom.“⁶

¹ Mt. 13, 41.

² Mt. 10, 32.

³ Ib. 10, 37.

⁴ Ib. 5, 11—12.

⁵ Ib. 5, 22—28.

⁶ Ib. 12, 8.

Isus tvori vlastitom moći svu silu čudesa; on želi, da i učenici njegovi u ime njegovo tvore čudesa, te im zato veli: „Bolesne iscjeljujte, mrtve dižite, gubave čistite, gjavole izgonite. Za badava ste dobili, za badava dajte.“¹

Isus tvrdi, da imade pravo opraštati grijeha. Ta je povlastica apšolutno i isključivo božanska, što i sami Židovi spočitnuše Isusu. Isus tvori čudo u potrdu ove svoje vlasti; on veli uzetom u Kafarnaumu: „Ustani, uzmi postelju svoju i idi u kuću svoju.“² Isus je sebi tako svjestan ove osobne vlasti — opraštati grijeha, da si prisvaja pravo ovu vlast izravno podijeliti i drugima.³ — Isus sebi pridijeva božansko znanje. „Nitko ne zna“, veli Isus, „tko je Sin, osim Oca, i tko je Otac, osim Sina i kome Sin hoće objaviti.“ On je preorekao, da će ga Juda izdati, Petar zatajiti, da će biti bičevan, i da će umrijeti na križu i da će treći dan uskrsnuti. On je preorekao sudbinu Jeruzalema, budućnost svojih apostolâ i svoje Crkve. Sve to dokazuje božansko njegovo znanje,

Isus se drži otkupiteljem čovječanstva; on sebi prisvaja izvanredno pravo veleći, da će jednom u slavi Oca svoga, praćen anđelima svojom vlašću suditi nad živim i mrtvima — prema njihovim djelima.⁴

Isus nam u priči⁵ o vinogradarima lijepo pokazuje, kako se on smatrao pravim naravnim Sinom Božjim. U toj je priči prikazan Bog kao domaćina, koji šalje svoje sluga u vinograd, da pokupe rodove vinogradske. Ovi su sluga proroci staroga zavjeta. Vinogradari (t. j. narod izraelski) pohvataše sluga te jedne izbiše, a druge ubiše. Napokon se domaćina, gospodar vinograda odluči, da pošalje svoga predragoga Sina, misleći: Bojat će se, poštovat će sina mojega. Vinogradari ubiše i njegova Sina, kao što su ubili i proroke. Za kaznu će doći domaćina, gospodar vinograda, pogubiti će najamnike i dat će vinograd drugima, koji će mu davati rod u svoje vrijeme. Vrlo je jasno, da se Isus označio ovdje „predragim Sinom“ do-

¹ Mk. 3, 15; Mt. 10, 8.

² Mt. 9, 1—8; Mk. 2, 1—12.

³ Mt. 18, 18; 9, 6; Lk. 5, 24. To su analogna mjesta onomu, što ga čitamo u evanđelju sv. Ivana 20, 22: Primita Duha svetoga! Kojim oprostite grijeha . . . i t. d.

⁴ Mk. 8, 38.; Mt. 16, 27.

⁵ Mt. 21, 37.; Mk. 12, 2—10.

maćine, koji je poput prorokâ životom platio. Između njega i prorokâ staroga zavjeta postoji bitna razlika; najslavnije proroke staroga zavjeta nadvisuje on tako, kao što sin domaćine nadvisuje jednostavne slugе. Proroci su tek slugе Božje — a on je Sin Božji, jedini i predragi Sin Božji.¹

Poznato je nadalje klasičko mjesto, što sam ga već i naveo. Kad naime Isus pita učenike: „A šta vi velite, tko sam ja“, odgovara Petar: „Ti si Krist, Sin Boga živoga“. Isus odobrava i potvrđuje ispovijest Petrovu govoreći: „Blago tebi, Simone, sine Jonin, jer meso i krv nijesu ti toga objavile, nego Otac moj, koji je na nebesima.“² A kada veliki svećenik svečano i ozbiljno pita Isusa: „Zaklinjem te živim Bogom, da nam kažeš, jesi li ti Krist, Sin Božji“ — odgovara Isus: „Ti kaza; ali ja vam kažem: odsele ćete vidjeti Sina čovječjega gdje sjedi s desne strane sile Božje i dolazi na oblacima nebeskima“. Prema evanđelju sv. Luke na upit sviju: „Ti si dakle Sin Božji?“ rekao je Isus: „Vi kažete, da, ja jesam.“³ Isus se proglasio pravim naravnim Sinom Božjim i upravo zato razdera poglavar svećenički svoje haljine, te nazva Isusa hulteljem Boga.

Na koncu Matejevog evanđelja čitamo, da je Isus rekao učenicima svojim: „Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i naučajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.“⁴

Napokon Isus nazivlje Boga vazda „svojim Ocem“,⁵ „svojim nebeskim Ocem“,⁶ te nikada ne veli Bogu govoreći o sebi i učenicima „naš Otac“,⁷ jer su njegovi učenici bili sinovi Božji u metaforičkom i nesavršenom značenju — a jedino on Sin Božji u pravom značenju ove riječi.

U opće u evanđelju nalazimo mnogo mjestâ, u kojima se Isus što sam nazivlje, a što opet drugi njega nazivlju „Sinom Božjim“. Vrlo rado priznajemo, da taj naziv ne označuje is-

¹ Lepin: *Iésus Messie et Fils de Dieu d'après les synoptiques*. Paris. 1910. str. 308.

² Mat. 16. 15—18.

³ Ib. 26, 63—67; Mk. 14, 63; Lk. 22, 70.

⁴ Ib. 28, 18—19.

⁵ Mt. 20, 24; Lk. 2, 49.

⁶ Ib. 7, 21; 18, 35.

⁷ Molitva „Oče naš“ ne čini iznimke. jer Isus uči učenike, kako oni treba da mole. Isp. Levin. *Jesu Messie etc.* str. 297.

ključivo vazda i svuda Isusa kao pravoga i naravnoga Sina Božjega, već imade taj naziv često metaforičko i nesavršeno znamenovanje. Ali imade mnogo mjesta, u kojima se Isus označuje Sinom Božjim, a koja mjesta nijesmo kadri razumjeti, ako se u njima Isus ne označuje kao pravi naravni Sin Božji. To su mjesta, što smo ih naveli, te njima slična, u kojima Isus govori o svom sinovskom snošaju prema Bogu Ocu.

Posmatramo li dakle bez ikakvih predrasudâ sinoptička evanđelja, nužno opažamo, kako Isus — istina, — nije da o izričite definicije o svom božanstvu, ali je o sebi tako govorio, kako samo pravi Bog može da o sebi govori. Mjesta, u kojima govori o svom dostojanstvu, o svojim povlasticama, o svojoj moći; mjesta napokon, u kojima govori o svom odnošaju kao Sinu prema Bogu Ocu, nužno posvjedočuju, da se on nije smatrao Sinom Božjim, u koliko je bio čovjek, Mesija, već nada sve, u koliko je kao Sin bio pravim naravnim dionikom iste biti s Bogom Ocem — u koliko je dakle bio pravi naravni Sin Božji — pravi Bog. Eto slike Isusa Krista, kako je nalazimo u sinoptičkim evanđeljima. Sv. Ivan pak počinje svoje evanđelje riječima: „U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše kod Boga i Bog bijaše Riječ.“ Isto tako nam prikazuje Isusa Krista i vjerovanje Crkve. Nicejski koncil (g. 325.) veli: „Credimus... et in unum Dominum nostrum Iesum Christum, Filium Dei, natum ex Patre unigenitum, hoc est de substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum de Deo vero...“¹ koncil efeški² (g. 431.) je definirao, da je u Isusu jedna osoba, a kalcedonski³ (g. 451.), da su u Isusu Kristu dvije naravi, božanska i čovječanska, nepomiješane, nepretvorene, nerazdijeljene i nerazdružive. Za katoličku je dakle Crkvu Isus Krist pravi čovjek i pravi Bog.

Vidjeli smo dakle u najglavnijim crtama historičkoga Isusa, kako ga ispovijeda katolička Crkva, t. j. vidjeli smo historički osnov dogmata katoličke Crkve o božanstvu Isusovu, te da se

¹ Denz. Ench. broj 54.

² Ib. br. 116.

³ Ib. br. 148.

izrazim s Bessmerom¹ — Isusa Krista vjere — Isusa Krista katoličke Crkve — Isusa Krista Boga prepoznali smo u Isusu Kristu, kako nam ga crtaju historička evanđelja poimence sinoptička. Ogladajmo sada potanje Loisy-evo modernističko stanovište prema božanstvu Isusovu. Već njegovo eshatološko shvaćanje Isusove mesijanske svijesti te njezine evolucije daje nam naslućivati njegovo stanovište prema božanstvu Isusovu.² Vidjet ćemo kako on — „predstavnik modernističke Kristologije“ — nesmiljeno udara na zgradu, koju smo netom podigli pokazavši vjeru katoličke Crkve u božanstvo Isusovo na solidnom historičkom temelju.

Loisy veli u uvodu djela „L' Evangile et l' Eglise“,³ da nije sebi preduzeo napisati apologiju katolicizma i tradicionalne dogme. U tom bi slučaju — veli on — njegovo djelo bilo manjkavo i nepotpuno osobito s obzirom na božanstvo Kristovo i ugled Crkve. Uza sve to ističe on, da stoji na historičkom stanovištu. Glavni mu je naum prikazati historičku fizionomiju Isusovu i njegovu djelatnost — u njenim čednim, skromnim uvjetima i prilikama.⁴

Lako ćemo — veli Loisy — i bez ikakove poteškoće naći u evanđeljima mjestâ, koja pokazuju, da su Židovi, Isusovi učenici, kao i sam Isus smatrali naziv „Sina Božjega“ posvema ekvivalentnim nazivu „Mesije“. To jasno svjedoči evanđelist Marko veleći, da je Petar u Cezareji Filipovoj odgovorio Isusu: „Ti si Krist (t. j. Mesija)“⁵ Luka: „Ti si Krist Božji.“⁶ To nam svjedoči i sam Isus, kada na sudu ispovijeda svoje mesijansko dostojanstvo u eshatološkom smislu nazvavši se „Sinom Božjim.“⁷ — Isto tvrdi Loisy u djelu „Les Evangiles synoptiques“ veleći, da je jedini naziv, što ga je sebi Isus pripisivao u pravom smislu riječi, bio naziv „Mesije“, a ne „Sina Božjega“. Naziv dakle „Sina Božjega“ posvema odgovara nazivu „Mesije“, te ne izriče ništa više, nego naslov

¹ Stimmen aus Maria-Laach. sv. 74., str. 371—372.

² Sve Loisy-eve modernističke teorije prikazuje kratko i dobro Lepin u djelu „Les Théories de M. Loisy. Paris 1910.“

³ str. VII.

⁴ str. VIII. Autour d' un petit livre. 1903., str. 11.

⁵ Mc. 8. 29.

⁶ 9, 20.

⁷ Jésus se dit Fils unique de Dieu, dans la mesure où il s' avoue Messie. L' Evangile et l' Eglise, str. 57.

„Mesije“.¹ Zato se Isus u toliko smatrao „jedinim Sinom Božjim“, u koliko to traži i dopušta pojam „Mesije“. Valja dakle da odredimo sadržaj Loisy-evoga modernističkoga pojma „Mesije“ i time upoznamo sadržaj pojma „Sina Božjega“. Mi smo to opširno učinili već u prvom dijelu ove radnje razvivši cijelo modernističko Loisy-ovo eshatološko poimanje Isusove mesijanske svijesti te njezinoga razvitka. Ovdje dostaje da ono izlaganje svedemo na par idejâ, te ukratko odredimo pojam „Mesije“, kako ga je po nauci modernistâ shvaćao Isus. Historički je Isus držao, da će još za njegova života nastupiti konac vremenâ te doći kraljevstvo Božje, u kome će on biti glavnim službenikom, poglavicom i kraljem. On je „Sin Božji“ — par excellence — jer ima da bude jedinim namjestnikom Božjim u kraljevstvu nebeskom...²

Božanstvo Isusovo nije prema tomu činjenica evanđeoske povijesti, koja bi se dala kritički utvrditi. Historik je jedino kadar da pokaže, kako je nastalo i kako se razvilo vjerovanje u božanstvo Isusovo.³ Ovo bi vjerovanje historik morao priznati kao pravu nauku Isusovu, kad bi četvrto evanđelje bilo izravna jeka propovijedanja Spasiteljeva i i kad ne bi riječi sinoptikâ: „Nitko ne zna Sina van Otac niti Oca tko zna van Sin“ bile proizvod kršćanske predaje... Historički se Isus vazda razlikovao osobno od Boga, te se nikada nije očitovao kao pravi Sin Božji, jer uopće nije sebi bio svjestan svoga božjega dostojanstva. Kristološka se teorija katoličke Crkve ne može izmiriti s povješću, ako ta teorija ima da bude vjeran odraz povijesti. Kad Isus veli jednom čovjeku: „Što me zoveš dobrim? Nitko nije dobar osim jednoga Boga“, kada Isus u Getsemanском vrtu moli: „Oče... ali ne što ja hoću, nego što ti“ — prirodni smisao ovih autentičnih riječi Isusovih nije u skladu s kristološkom teorijom katoličke Crkve.⁴

¹ sv. I, str. 244.

² Celui-là est Fils par excellence... parce qu'il est l'unique vicaire de Dieu pour le royaume des cieux. L'Évang. et l'Egl. str. 57.

³ La divinité de Jésus n'est pas un fait de l'histoire évangélique dont on puisse vérifier critiquement la réalité, mais c'est la définition du rapport qui existe entre le Christ et Dieu, c'est-à-dire une croyance dont l'historien ne peut que constater l'origine et le développement... Autour... str. 130.

⁴ Ib. 148.

Riječi dakle: „Nitko ne zna Sina van Oca, niti Oca tko zna van Sin“ nijesu autentične riječi Isusove već plod kršćanske predaje. U djelu: „Les Evangiles synoptiques“ veli takogjer, da se upotreba riječi „Sin“ bez ikakova dopunjka ima pripisati kršćanskoj predaji, a ne Isusu.¹ Da to obrazloži i dokaže, navodi Loisy, da ta riječ „Sin“ ovdje označuje besmrtnoga Krista, može se reći vječnoga Krista. Izmjenična spoznaja Oca i Sina nije ovdje više prikazana kao snošaj, koji je nastao u vremenu...; ova izmjenična spoznaja pretpostavlja preegzistenciju Isusovu te imade nadhistoričan karakter analognih tvrdnja, što ih nalazimo u četvrtom evanđelju.² Isto mnijenje o tom mjestu iznosi Loisy protiv Harnacka već u djelu: *L'Évangile et l'Église*.³ Kada budem izlagao „katoličku Kristologiju“, osvrnut ću se поближе na razloge, radi kojih poriče Loisy s ostalim modernistima autentičnost ovoga mjesta. Već sada se može razabrati, da je jedini razlog tome taj, što ovo mjesto odveć jasno i očividno dokazuje božanstvo Isusovo.

Jednako valja po Loisy-u spomenute već riječi Petrove, što nam ih bilježi Matej, naime: „Ti si Krist, Sin Boga živoga“ zapravo pripisati predaji. Isus hvali i uzvisuje Petra. Matej je dobro osjećao, da u tom slučaju Petar dobiva kao prvenstvo i nad samim Isusom i zato je Petrovim riječima dodao priznanje Isusova božanstva. Uzme li se u obzir, da je Matejevo evanđelje uređeno i napisano oko 60—65 g., dakle u vrijeme, kada se deifikacija Isusova dosta daleko razvila, tada je taj dodatak posve razumljiv. U to vrijeme ne vide više kršćani u Isusu samo glavnoga službenika i namjesnika Božjega u kraljevstvu nebeskom, već biće, koje se posvema nalazi u sferi božanstva — biće koje imade moć na nebu i na zemlji — biće koje će biti najvišim sucem živih i mrtvih.⁴ Ako je pako Petar doista ove riječi izrekao, tada on tim riječima nije ništa drugo priznao, nego mesijansko dostojanstvo, kako nam to potvrđuju ostala dvojica evanđelista: Marko, kada veli, da je Petar rekao: „Ti si Krist“ (t. j. Mesija), te Luka: *Ti si Krist Božji*.⁵

Priča o razbojničkim, vinogradarima predočuje nam po Loisy-u ideju, što ju je apostolska generacija — koja se navodi

¹ sv. I., str. 243 i bilj. 1.

² Ib. sv. I. str. 909.

³ str. 41—47.

⁴ *Lés Évang. synopt.*, sv. II., str. 4, 9.

⁵ *L'Évang. et l'Église*, str. 42.

kao dokaz za božanstvo Isusovo — imala o poslanstvu Isusovu: Krist je Sin Božji poslan od Oca. Poglavice židovskoga naroda ga ubiše, a on se svojim uskrsnućem proslavio u nebu. Ova se priča ili bolje alegorija u svom tradicionalnom obliku čini većma dijelom kršćanske apologetike nego li autentičnom alegorijom Isusovom.¹

Evangelje sv. Mateja nam pripovijeda, kako je jednoč I s u s sabrane farizeje zapitao: „Što Vam se čini za Krista, čiji je Sin?“ A kad mu oni rekoše: „Davidov“, odgovori Isus: „Kako dakle David njega (t. j. Krista) u duhu naziva Gospodinom govoreći: Reče Gospodin Gospodinu mojemu: Sjedi meni s desne...“ i t. d. Iz ovoga mjesta mnogi apologete i dogmatičari izvode lijep dokaz za božanstvo Isusovo. Loisy veli, da je Isus ovim riječima htio samo pokazati, kako je on viši od Davida — a Matej hoće ovdje, e je Isus tvrdio, da je pravi Sin Božji.²

Kršćanskoj predaji pripisuje Loisy i onaj prizor, kad je Isus optužen pred Kaifom s bogohulstva — jer je ustvrdio, da je Sin Božji. Prema Matejevom i Markovom pripovijedanju bili su članovi sudišta posve složni u tom, da je Isus time zaista pohulio Boga, te su ga zato i osudili na smrt, kako to ište Levitska knjiga. Prema tomu zakonu morao je Isus biti kamenovan. Kako je pak bio razapet — lako je zaključiti, da ga nijesu Židovi osudili, već rimska vlast. Rimska ga vlast sigurno nije osudila zato, što je sebi prisvajao božanstvo, već zato, jer se držao Mesijom misleći, da ima pravo na izraelsko kraljevstvo. Kršćanska je predaja posve izobličila ovaj događaj. Ona je već rano ćutjela apologetsku potrebu prikazati Židove odgovornima za kaznu, što ju je Isus morao trpjeti. Kršćanska predaja nije mogla dopustiti, da se čini, e je Isus pravednom osudom osuđen; s druge strane bilo je jako opasno optužiti Pilata radi nesavjesnosti, a opet nije bilo moguće poreći, da je on osudu izrekao. K tomu su Isusovi tužitelji i protivnici kršćanstva — Židovi — bili i u poganskom

¹ Dans sa forme traditionnelle, l'allégorie des Vignerons paraît être un morceau d'apologetique chrétienne ; elle accuse les mêmes tendances, et peut-être appartient-elle à la même couche de rédaction que les passages où le Sauveur décrit les circonstances de sa propre mort et de sa résurrection. Les Evang. synopt. sv. II. str. 319.

² Ib. str. 363.

svijetu prezreni, pa nije bilo ništa lakše nego li prenijeti potpunu odgovornost za osudu Isusovu s Pilata na Židove i pokazati dapače, kako je Pilat učinio sve, što je mogao, da se osuda ne izvrši.¹

Isus nije tvorio nikakvih čudesa, već je tek izliječio nekoliko ljudi bolesnih živacâ . . . a to ne iziskuje božanske moći.² Pogotovo nije Isus dao apostolima moć tvoriti čudesa, kako tvrdi Matejevo evanđelje.³

Historički Isus nije tvrdio, da imade moć opraštati grijehe, niti je a fortiori te moći komu dao. Riječi, što ih je Isus upravio na uzetoga, te na grješnicu u kući farizeja Simona, nijesu autentične riječi Isusove, već puko poimanje kršćanske predaje, kakvo je bilo u vrijeme, kada su evanđeliste pisali evanđelje.⁴

Riječi: „Idite dakle i naučavajte sve narode, krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha svetoga“ odaju također glas kršćanske predaje, a ne Isusov. Uostalom ako ih je Isus doista i izrekao, to ih je uzeo u jako ograničenom znamenovanju; on sigurno nije htio da ovim riječima označi jednu bit, koje bi On bio di-onikom s Ocem i Duhom svetim — i zato, jer se u tom slučaju riječ „ime“ odnosi na Oca i Sina i Duha svetoga napose.⁵

Jednako historički Isus — veli Loisy — nije nikada rekao riječi: «A o danu onom (t. j. o sudnjem danu) ili uri nitko ne zna ni anđeli na nebu, ni Sin, van Otac».⁶ Ova apsolutna upotreba riječi „Sin“ potječe ili od kasnije tradicije ili od evanđelista.⁷ Uopće mjesta, veli on, u kojima se Otac i Sin zajedno spominju bez ikakova dodatka, bila bi veoma značajna, ali im je autentičnost prijeporna.⁸ Historički se Isus nije nikada izjavio gospodarem nad subotnim praznikom.⁹ Opis posljednjeg

¹ Ib. str. 609. — 610.

² Ib. sv. I. str. 207.

³ Ib. str. 867.

⁴ Ib. sv. I. str. 476, 689.

⁵ Le Père est Dieu, qui a envoyé son Fils; le Fils est le Messie envoyé par Dieu pour le salut des hommes; le Saint-Esprit est le don messianique, accordé par Dieu aux fidèles en consideration du Fils. Ib. sv. II., str. 751.

⁶ Mk., 13, 32.

⁷ Ib. sv. II., str. 438.

⁸ sv. I., str. 243 i bilj. 1.

⁹ str. 511—512.

suda također ne potječe od Isusa. Historički Isus nije nikada rekao: „Nebo i zemlja će proći, ali moje riječi ne će proći“.¹ On nije napokon nikada izjavio, da će on jednom suditi žive i mrtve, jer je držao, da je jedino Bog najviši sudac živih i mrtvih.²

Nema dakle pravih historičkih dokumenata, koji bi svjedočili božanstvo Isusovo. Ako Loisy i otkriva u evanđelju „otajstvo intimnog i neizrecivog snošaja Isusovoga prema Bogu“³ „posve neobičan snošaj između Boga i čovjeka — Krista; snošaj, koji se ne sastoji tek u spoznaji dobrog Boga, već imade svoj osnov u nečem beskrajno tajanstvenijem i dubljem — u koliko je naime Bog na intiman i neizreciv način unišao u čovjeka — Krista prodrijevši i proniknuvši njegovu bit“⁴ . . . ; ako on i nalazi o evanđelju „izvanrednu predestinaciju Isusa za izvanredno poslanstvo, za koje se Isus usposobio neobičnom komunikacijom (communication unique) božanskoga života“⁵ . . . to Loisy svim tim mjestima nišani isključivo na mesijansko dostojanstvo Isusovo. Punim pravom zato predbacuje Lepin Loisy-u, što ovaj ističe svaku i najmanju crt, koja odaje Krista kao čovjeka, a crtama, koja odaju božanski karakter njegova bića ili poriče autentičnost ili im svojom apriorističkom egzegezom umanjuje vrijednost.⁶

Historički se dakle Isus očitovao jedino kao Mesija i to u eshatološkom smislu. Vjera se u božanstvo Isusovo razvila iz evanđeoske ideje „Mesije“ tijekom prvih kršćanskih vremena u svijesti kršćana. „Evanđeoska je ideja „Me-

¹ str. 99, sv. II., str. 436.

² str. 237.

³ Autour, str. 117.

⁴ Elle implique (l' idée évangélique du Messie) . . . un rapport tout particulier d'union entre Dieu et l' homme — Christ, rapport qui n'est point la simple connaissance du Dieu bon, mais quelque chose d'infiniment plus mystérieux et plus profond, l'espèce de pénétration intime et ineffable de l' homme — Christ par Dieu . . . lb. str. 134.

⁵ lb. Ovaj element iznosi Loisy kao historički u djelu: „Autour d'un petit livre“. U djelu „L'Evangile et l'Eglise“ što ga je prije izdao, toga elementa ni ne spominje, premda i u onom djelu hoće da bude vjeran historičar.

⁶ Jésus Messie et Fils de Dieu d'après les Evangiles synoptiques 1910. str. 249.

sije“ — veli Loisy — sadržavala princip cijele kristološke evolucije“. ¹ „Historik“ — veli on — „priznaje dogmat božanstva Isusova tek kao teoretičku definiciju, koja se izrađivala tijekom prvih kršćanskih vremena „Bitni su se elementi oznake „Mesije“ razvili u metafizičku doktrinu.“ ² Toj evoluciji doprinijeli su poglavito sv. Pavao i sv. Ivan, koji su bili s jedne strane pod utjecajem grčke kulture, a s druge strane pod utjecajem Duha Isusova, koji je uopće djelovao na zajednicu prvih vjernikâ.

Sv. Pavao ³ poimije Isusa ne samo kao Mesiju, već kao „nebeskoga čovjeka“, koji je preegzistirao s Bogom Ocem od vijeka i od Boga Oca bio unaprijed određen, da u označeno vrijeme dođe na zemlju i popravi krivicu zemskoga čovjeka, uništi grijeh i njegove posljedice — spasi svijet vjerom. ⁴

Drugi nam stadij ove evolucije označuje Pavlova poslanica Kološanima, ⁵ u kojoj Pavao vidi u Isusu već posrednoga službenika kod stvorenja. Pod utjecajem Philonove teorije o Logosu vidi Pavao u Isusu vječnoga Krista, sliku nevidljivoga Boga, prvorođenoga svega stvorenja, po kojemu i radi kojega je sve stvoreno; on je, stvorio fizički svijet, on je svojom smrću i svojim uskrsnućem obnovio mir na nebu i na zemlji. ⁶

Sv. Ivan polazi dalje, jer u životu Isusovu nazrijeva objavu Logos-a, Riječi Božje. U Isusu se očitovao utjelovljeni Logos — utjelovljena Riječ Božja — kao izvor života i vječnoga svjetla; nakon što je uzašao na nebo Duh njegov radi oko preporoda čovječanstva na vječni život. ⁷

Konačno su koncili nicejski, efeški i kalcedonski

¹ L'idée évangélique du Messie contenait le principe de tout le développement christologique. Autour . . . str. 134.

² L'historien connaît ce dogme comme une définition théorique, élaborée au cours des premiers siècles chrétiens, non comme une réalité vérifiable et directement attestée par les documents de l'histoire les éléments essentiels de la notion du Messie ont été . . . expliqués en doctrine métaphysique. Ib. str. 148.

³ 1 Kor., 15, 44—49; 2 Kor., 8, 9; Gal. 4, 8.

⁴ Autour . . . str. 123.

⁵ 1, 15—20; 2, 3, 9.

⁶ Autour . . . str. 125.

⁷ str. 126; Les Evang. synopt., sv. I., str. 194.

doveli evoluciju dogmata o božanstvu Isusovom do zadnjeg stadija, u kome je i danas.

U čitavom je tom razvitku formacije dogmata o božanstvu Isusovu — kako to već natuknusmo — igrala veliku ulogu grčka filozofija. Dogmat božanstva Isusova nije zapravo ništa drugo nego li helenistička interpretacija židovske ideje o Mesiji — i zato grčka filozofija i služi za njeno razumijevanje.¹ Poganski je svijet uopće bio pod utjecajem grčke filozofije. Nije se dakle mogao predobiti za Isusa kao Mesiju, jer je pojam Mesije bio isključivo židovski — dakle posve nepoznat poganskom svijetu. Duhu je poganskoga naroda većma odgovarao Isus nazivan „Sinom Božjim“. Tako su eto prvi vjerovijesnici, koji su pod utjecajem grčke filozofije iz ideje „Isusa-Mesije“ razvili ideju „Isusa — pravoga Sina Božjega“ — u poganskom svijetu našli disponirane duhove, jer su ovi pod utjecajem poganske svoje religije i mitologije nužno shvatili naziv „Sina Božjega“ u pravom, metafizičkom smislu.²

Dogmat o božanstvu Isusovu je dakle plod duge spekulacije, koja imade za svoj osnov Isusa Mesiju — u eshatološkom smislu.

Evo dakle u kratko rezultata modernističkoga istraživanja historičkoga Isusa: **Historički se Isus ne samo nije očitovao kao pravi Sin Božji — pravi Bog — već on sebi uopće nije bio svijestan božanskoga dostojanstva.** Svijest se Isusova očituje kao svijest posvema ljudska — usko sjedinjena s Bogom, svjesna posebnoga poslanstva — ali vazda skromna i ponizna pred Ocem nebeskim . . . Nijedna riječ, nijedan utisak nijedan čin, kako ga prikazuju sinoptička evan-

¹ C'est ainsi que progressivement, mais de très bonne heure, par l'effort spontané de la foi pour se définir elle-même, par les exigences naturelles de la propagande, l'interprétation grecque du messianisme chrétien se fit jour, et que le Christ, Fils de Dieu et Fils de l'homme, Sauveur prédéstiné, devint le Verbe fait chair, le révélateur de Dieu à l'humanité . . . lb. str. 139.

² La divinité du Christ, l'incarnation du Verbe, fut la seule manière convenable de traduire à l'intelligence grecque l'idée du Messie. L'Evang. et l'Eglise, str. 140. A na 141 str. veli: „On peut soutenir, au point de vue de l'histoire, que la Trinité, l'Incarnation, sont des dogmes grecs, puisqu'ils sont inconnus au judaïsme et au judéo-christianisme, et que la philosophie grecque, quia a contribué à les former, aide aussi à les entendre.“

delja, ne odaje drugu božansku osobu presv. Trojstva. Ako se Isus i nazivlje Sinom Božjim, to on vazda uzimlje u smislu svoga mesijanskog dostojanstva.¹ On je tek priznao, da će biti Mesija i to u poznatom eshatološkom smislu. To je Krist historije. Isus Krist vjere je pravi Sin Božji, postao čovjekom, da svojom smrću otkupi i spase ljudski rod. Ideju je Isusa Krista vjere izvela kršćanska svijest iz ideje Isusa-Mesije. Nauka o Isusu, kako je nalazimo u Pavlu, Ivanu, nicejskom, efežkom i kalcedonskom koncilu, nije nauka, što ju je učio Isus. Dosljedno Isus Krist, u koliko je predmetom vjere, daleko nadvisuje Isusa Krista, kako nam ga prikazuje povijest.

Na to valja prije svega primjetiti, da Loisy sebi protuslovi, kada, prikazavši svoga historičkoga Isusa Krista, uza sve to tvrdi, da je historički Isus dosta velik, da opravda Isusa vjere — Boga²; da ideja Isusa Boga nije ništa drugo, nego li helenistička interpretacija evanđeoske ideje „Mesije“, iz koje se kao iz klice razvila³; nadalje da se je taj dogmat razvio i pod utjecajem, što ga je Isus iza svoje smrti imao na kršćanske duše⁴; te napokon, da crkvena definicija zato i odgovara u biti svjedočanstvu, što ga je Isus o sebi dao.⁵ To su razlozi, radi kojih Loisy vjeruje u božanstvo Isusovo.⁶

¹ „Tenons-nous á ce qu'il y a de plus ferme dans la tradition synoptique, et nous trouvons que Jésus s'est dit „Fils de Dieu“ au sens où cette appellation est synonyme de roi messianique. Qu'il se soit donné comme l'incarnation d'une personne divine, et qu'il ait eu conscience d'être Dieu fait Homme, c'est non seulement ce qu'on ne peut démontrer vrai, mais c'est ce que l'on peut démontrer faux. Soit dit sans paradoxe, aucune parole, aucune impression, aucun acte du Christ synoptique ne conviennent á la seconde personne de la Trinité. Isp. Loisy, Quelques lettres, sur des questions actuelles et sur de événements, 1908, str. 148—149.

² Autour . . . str. 136.

³ Ib., str. 138—140.

⁴ La révélation du secret messianique se fait réelement par l'Esprit, qui agit dans la communauté des premiers croyants. Pour la foi, les témoins de cet Esprit sont l'apôtre Paul, l'auteur de l'Épître aux Hébreux, celui du quatrième Évangile. Ib., str. 118.

⁵ Ib., str. 138.

⁶ . . . de se qu'il (Jésus) a vécu et parlé en homme, il ne suit pas qu'il n'ait point été Dieu. Ib. Isp. str. 155.

I doista: prema ovoj modernističkoj nauci historički Isus nije govorio o svom božanstvu, jerbo sebi nije bio svijestan božanskoga dostojanstva; on se samo smatrao Mesijom u eshatološkom smislu držeći, da će još za njegova života nastupiti konac svijeta — i doći kraljevstvo Božje, u kome će on biti glavnim službenikom, poglavicom i namjesnikom Božjim. Drugim riječima: historički Isus bio je čovjek — i to čovjek podvržen velikoj zabludi, u koliko je mislio na skori konac svijeta i dolazak kraljevstva Božjega. Naprotiv Isus Krist vjere je Isus Krist — utjelovljena Riječ Božja — pravi Sin Božji — pravi Bog. Dosljedno Isus Krist vjere — Isus Krist katoličke Crkve ne samo nije viši od Isusa Krista historije, nego je s njime u posvemašnjoj opreci. Odatle pako slijedi, da historički Isus nije dosta velik, da opravda Isusa vjere; slijedi, da se ideja Isusa — utjelovljene Riječi Božje nije mogla razviti iz evanđeoske ideje Mesije. Ideja Mesije uopće, a najmanje ideja Mesije u modernističkom eshatološkom smislu, mogla je biti principom, iz kojega se kao iz klice razvila ideja Isusa utjelovljene Riječi Božje — Isusa Boga. Ako je ideja Mesije obuhvatala i sadržavala bilo na koji način ideju utjelovljene Riječi Božje, kako to, da tomu ne samo ne nalazimo ni traga u evanđelju — već nam ovo naprotiv svjedoči, da Isus svoga svjedočanstva nije očitovao, jer nije sebi bio svijestan božanskoga dostojanstva? Ako je pako vjera — primjećuje dobro Lepin — jedina bila podobna da otkrije pravi i dublji smisao evanđeoske mesijanske ideje — što nam jamči, da to otkriće vjere odgovara istini?¹ Ništa. Odgovori li Loisy, da nam to jamči Duh Isusov, koji je također imao svoj božanski utjecaj na razvitak ovog dogmata, tada on sebi grozno protuslovi; jer nam Duh Isusov ne može da jamči ništa, prepostavi li se, kako to čini Loisy, da Isus sebi nije bio svijestan božanskoga dostojanstva. Time pada — gore navedena — Loisy-eva modernistička nedosljedna tvrdnja, da crkvena definicija o božanstvu Isusovom odgovara u biti svjedočanstvu, što ga je historički Isus o sebi dao. Jer ako stoji modernistički historički Isus, tada crkvena nauka o božanstvu Isusovu ne samo ne odgovara u biti nauci, što nam ju je Isus

¹ *Iésus Messie et Fils de Dieu . . .* str. 243.

dao o sebi, već Crkva uči o Isusu drukčije, pače protivno, nego li je Isus učio o sebi.

Rado bih se napose osvrnuo na jednu modernističku tvrdnju, što sam je malo prije naveo. Loisy kao što ostali moderniste i racionaliste pripisuju veliku ulogu utjecaju grčke filozofije na razvitak dogmata o božanstvu Isusovom. Napose Philonova teorija o „Logosu“ imala je utjecaj poglavito na sv. Pavla i sv. Ivana, koji su Isusa Krista poistovjetili s „Logosom“ grčke filozofije.

Na to odgovaram ovdje posve u kratko:¹ moguće je, pače vjerojatno, da su sv. Pavao i sv. Ivan uzeli riječ „Logos“ iz grčke filozofije i od Philona — ali je sigurno, da nijesu uzeli ideje, što je ova riječ izriče ni nauke, što je sadržaje. I sam Harnack priznaje, da elementi n. pr. theologije sv. Ivana nijesu grčki elementi, te da „Logos“, o kom govori Ivan, nema s Philonovim „Logosom“ ništa zajedničkoga osim imena. Philon jako malo govori o Mesiji, te u njemu vidi zemskoga kralja bez ikakova svrhunaravskoga značaja. Philon ni ne sluti o mogućnosti utjelovljenja; njegov se „Logos“ protivi tijelu, kao što se ideja protivi materiji; on tako prezire materiju i tijelo, da sigurno ne bi dostojanstvo Riječi snizio do materije i tijela. Jednako je neispravna modernistička tvrdnja, da su prvi vjerovjesnici u poganskome svijetu našli disponirane duhove, jer su ovi pod utjecajem poganske svoje religije i mitologije nužno shvatili naziv „Sina Božjega“ u pravom metafizičkom smislu. To nije ispravno, jer nije istina, da je sinovstvo u adoptivnom i moralnom smislu poganima bilo nepoznato — kako to dokazuje grčka mitologija. K tomu valja protumačiti, kako to, da su pogani svoje bogove ostavili i prigrlili rassetoga na križu.² Već odatle je lako razabrati, da Loisy sa svojom družbom ima krivo, kada veli, da je dogmat o božanstvu Isusovu nastao pod utjecajem grčke filozofije.

Valja nadalje istaknuti, da vjera kat. Crkve u božanstvo Isusovo gubi svaku razumnu podlogu³, stavimo li

¹ Isporedi poblize: Tixeront: La divinité de Jésus-Christ est-elle un dogme d'origine grecque? Conférences apologétiques. Paris 1910. str. 321—342.

² Isp. Maumus. Les Modernistes. Paris 1909., str. 204—206.

³ Samo se po sebi razumije, da je ovdje kao i u ostalim sličnim mjestima govor de motivis credibilitatis.

se na modernističko historičko stanovište. Ne bi doista bilo većega nesmisla nego li držati i vjerovati u Isusa, kano Boga, ako on sâm nije sebi bio svijestan božanskoga dostojanstva. Ako dakle Loisy na svom historičkom stanovištu uza sve to vjeruje u božanstvo Isusovo, tada je njegova vjera nerazumna, — jer nema nikakove solidne, razumne baze.

Prema tomu ili je Isus Krist vjere — Isus Krist — Bog u posvemašnjoj opreci s historičkim Isusom Kristom — te je u tom slučaju vjera Crkve u božanstvo Isusovo nerazumna — ili je historički Isus, kako nam ga prikazuje Loisy, puko maštanje, a ne vjerna historička slika.

Lako je pokazati, da je historički Isus, kako nam ga je prikazao modernista Loisy — puko maštanje, a ne vjerna historička slika. To nam potvrđuju nada sve načela agnosticizma, imanentizma i evolucijonizma, na temelju kojih moderniste prosuđuju evanđelja. Tko s ovakovim apriorističkim predrasudama prosuđuje evanđelja, taj nema prava, da se naziva „historičkim kritičarom“.¹ Mi smo to uostalom — koliko nam je bilo na umu — i utvrdili pokazavši pravi historički osnov vjere katoličke Crkve u božanstvo Isusovo. Prosuđivali smo tek sinoptička evanđelja bez predrasuda, pak u njima našli Isusa Krista — Boga — koga sa sv. Crkvom ispovijedamo.

Ovaj historični osnov čini vjeru Crkve u božanstvo Isusovo razumnom. Katolička Crkva ispovijeda božanstvo Isusovo, jer je historički Isus doista bio svoje božanstvo očitovao i dokazao. I zaista: jedino, ako je Isus sebi bio svijestan božanskoga dostojanstva, te ako je svoje božanstvo očitovao i dokazao, razumijemo nauk prvih propovjednika evanđelja, nauk primitivne Crkve sv. Pavla, sv. Ivana te nicejskog, efežskog i kalcedonskoga koncila. I zato mi katolici možemo s pravom ustvrditi, da definicija dogmata katoličke Crkve

¹ „Entweder die ganzen Evangelien“ — veli s pravom Bessmer — „und der ganze Christus oder nichts aus ihnen. Es ist nicht mehr historische Kritik, wenn man mit Grundsätzen arbeitet, die geradezu darauf eingerichtet erscheinen, alle übernatürlichen Tatsachen aus den Evangelien auszuschalten, des eingebornen Gottessohns ledig und los zu werden und einen Christus zu erhalten, der entweder von Wahnideen befallen zum Religionsstifter wird, oder Betrogenen und Betrüger zugleich seine Mitwelt am Narrenseile führt“. Isp. Stimmen aus M. Laach. sv. 74., str. 393.

o božanstvu Isusovu odgovara u svojoj biti svjedočanstvu, što ga je Isus o sebi dao.

* * *

Moderniste se na temelju svojih načela agnosticizma, imanencije i evolucijonizma oboriše na katolički pojam objave, vjere, dogme, Crkve i crkvenoga učiteljstva.¹ Oni su na temelju tih načela izobličili historičkoga Krista i time hoće, da potkopaju solidan temelj vjervanja katoličke Crkve u božanstvo Isusovo. **Za njih historički Isus nije Bog.**

Sv. Otac Papa Pio X. osudio je ovu nauku o enciklici „Pascendi“² i dekretu Lamentabili.³ Sve osuđene propozicije uzete su gotovo ad verbum iz Loisy-evih djela.⁴ Tješimo nas, da modernistička škola, što no je nikla u krilu Crkve kakogod radikalna, ne nalazi odziva ni kod istih najžešćih neprijatelja kat. Crkve. Uostalom tolike su škole izašle na vidjelo sa svojim tobože historičkim Isusom Kristom — da obore Krista vjere — Krista kat. Crkve — Krista Boga, ali im nije uspelo dokazati, da Isus Krist katoličke Crkve nije historički Isus Krist. Mnoge kritičko-historičke škole nijesu preživjele ni svojih začetnika. Završujem riječima Bessmerovim:

Jest: ima samo jedan Krist, Krist katoličke Crkve, Krist evanđelja.⁵

¹ Isp. поближе: Modernista, filozof i apologeta „Kat. List“ 1909. 395—6; str. 409—11.

² Denzinger: Enchirid., br. 2076, 2096.

³ Prop. 27, 29, 30, 31; Isp. Denz. Ench. br. 2027, 2029, 2030, 2031.

⁴ Kao dobre komentare dekreta Lamentabili s obzirom na modernističku Kristologiju preporučam od Lepina: Christologie, Paris 1908. uz neke iznimke i Heinerov komentar: Der neue Syllabus Pius' X. Mainz 1908.

⁵ Stimmen . . . sv. 74. str. 393.